

Elämänhallinnan ongelmat ja asunnottomuus ovat ajankohtainen ilmiö, johon reagoidaan erilaisilla toimenpideohjelmilla ja ammatillisten sidosryhmien ja verkostojen yhteistyöllä.

Julkisuudessa on arvioitu, että yhden asunnottoman asuttaminen säästää yhteiskunnan varoja 10 000–15 000 euroa vuodessa ja estämällä 150 ihmisen häätö säästetään julkis-taloudellisia varoja jopa 6 miljoonaa euroa (esim. Asunto ensin -yksiköiden kustannusvaikuttavuus 2013).

Asunto ensin -ajatuksessa asunto nähdään lähtökohtana ja perusedellytyksenä sosiaalisen kuntoutumisen käynnistymiselle (<http://asuntoensin.fi/>).

Toimivat yhteistyö- mallit vapautuvien asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä ja vähentämisessä

YHDYSKUNTASEURAAMUSASIAKKAAN JA VAPAUTUVAN VANGIN KUNTOUTUMIS- POLKU

– ASO-TOIMIJAT, PALVELUKETJUN
KUVAUS JA VAIHEET JOENSUUN
SEUDULLA

Markku Rautiainen, YTM, HTK
Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys, Josna
VAT-verkosto
Rikosseuraamuslaitos (RISE), Joensuun yhdyskunta-
seuraamustoimisto (Joy)
markku.rautiainen@om.fi
050 356 2931

Kuntien, maakuntien, soten, Rikosseuraamuslaitoksen ja järjestöjen yhteistyön vahvistaminen paikallisesti rikosseuraamustaustaisten palvelujen järjestämisessä

Asunnottomuuden ennaltaehkäisy kannattaa

- Asunto mahdollistaa **ihmisarvoisen elämän** ja tukee arkista **elämänhallintaa**.
- **Asunnottomuus lisää uusintarikollisuuden riskiä.**
- Aika heti vapautumisen jälkeen erittäin merkityksellinen elämänhallinnan ja jatkon kannalta.
- Rikosseuraamustaustaisten asunnottomuus, elämänhallinnan puute ja uusintarikollisuus aiheuttavat kuluja yksilölle ja yhteiskunnalle.
- **Onnistunut verkostotyö ja asiakasprofilointi tuottaa henkilön tilanteesta tilannearvion palvelutarpeista ja esim. asumisen tuen kohdentamisesta.**
- **Asunnon saanti ei yksin ratkaise kaikkia haasteita, vaan tuen tarve tulee kartoittaa kokonaisvaltaisesti.** Keskeistä on kiinnittää huomiota elämänhallinnan valmiuksien ja taitojen kohentamiseen ja yksilöllisesti mitoitettuihin asumisen tukeen ja muihin palveluihin.
- Asunnon saantiin vaikuttaa lisäksi kielteisesti yhteiskunnan ja ympäröivän yhteisön **kielteiset asenteet** erityisryhmiä, kuten päihde- ja mielenterveyskuntoutujia sekä rikostaustaisia että asunnottomia, kohtaan.

Miksi yhteistyömalli?

- **Yhteistyömalli** vankilasta vapautuvien ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden asumisen järjestämiseen, **asuttamiseen edistää eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja se on ratkaisukeskeinen toimintamalli.**
- Se luo käyttökelpoisen rakenteen asiakas- ja sidosryhmäyhteistyöhön.
- Yhteistyö **sujuvoittaa** ja **sitouttaa** asiakkaan asiointia ja eri toimijoiden työtä. **Se osallistaa asiakkaan mukaan prosessiin.**
- **Tavoitteena on asunnon löytyminen ennen vapautumista.**
- Myös muihin tuen tarpeisiin vastaaminen voidaan kytkeä tähän yhteyteen, jotta asuminen onnistuu.
- Kaikki verkoston **toimijat kohtaavat henkilön tarpeet ja todellisuuden samassa tilanteessa**, jossa henkilö itse on mukana (osallistaminen).
- Saadaan yhteisesti **jaettu kokonaiskäsitelmä henkilön elämäntilanteesta** toiminnallisen suunnitelman työstämisen pohjaksi.
- Toimijat oppivat tuntemaan toisensa! Erilaisten toimijoiden mukanaolo luo sitoutumista rikosseuraamusasiakkaiden ongelmien käsittelyyn ja niiden ratkaisemiseen.

Asiakasohjausryhmä

- **ASOn toiminta käynnistyi Joensuun seudulla vuonna 2012!** Mallissa asiakas ja hänen tarpeensa on asetettu keskiöön. Vuosittain on keskimäärin noin 20 asiakasta.
- Eri toimijoiden nimeämät **yhdyshenkilöt** muodostavat **asiakasohjausryhmän** (ASO-ryhmä). ASO-ryhmän tavoitteena on vankilasta vapautuvien ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden asumiseen ja muuhun palvelutarpeeseen vastaaminen yhteistyössä eri viranomaistahojen, palvelujen tuottajien ja kolmannen sektorin toimijoiden sekä asiakkaan oman verkoston kanssa. **Asumismuodon ratkaiseminen on keskeisessä asemassa muiden kuntoutumista edistävien suunnitelmien toteuttamisen kannalta.**
- ASO-ryhmän toiminta on sosiaalinen innovaatio ja se on mallinnettavissa ja tämän tyyppinen yhdyshenkilöverkosto on **siirrettävissä ja muokattavissa erilaisiin toimintaympäristöihin ja erilaisille asiakasryhmille.**
- Vangille/asiakkaalle kannattaa hyvissä ajoin ennakkoon markkinoida hänen asioidensa käsittelyä ASOssa. **Asiakkaan ympärille kootaan tapauskohtaisesti verkostoryhmä, jossa on mukana juuri hänelle olennaiset ja tärkeät tahot.**
- **Se toimii myös infolähteenä vangille/asiakkaalle tarjolla olevista erilaisista mahdollisuuksista.** Tällä tavalla ryhmän kokoonpano ei ole joka kokoontumiskerralla vakio – sama. Valmistelutyö tehdään ennakkoon vangin/asiakkaan tarpeista ja lähtökohdista jo ennen kokoontumista.

ASO-RYHMÄN KOKOONPANO

Asiakasohjausryhmän kokoonpano

- Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimisto
- Vankilat
- vuokrataloyhtiö Joensuun Kodit
- Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys (Josna)
- Joensuun kaupungin asuntotoimi
- Siun soten toimijat (aikuissosiaalityö asunnottomien palvelut, päihdepalvelukeskus ja mielenterveyspalvelut)
- Joensuun evankelisluterilaisen seurakunnan diakoniatyö
- Pohjois-Karjalan TE-toimisto
- Oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonta
- Kris – Itä-Suomi
- Mukana voi olla myös muita toimijoita ja tuettua asumista tuottavia palvelun tuottajia (esim. Aspa) ja päihdekuntoutusyksiköitä.

KATSO linkki:

https://www.krit.fi/wp-content/uploads/2019/03/k%C3%A4sikirja_verkkoversio.pdf

TYÖRYHMÄN RAKENNE ASOssa

- **Koordinaatio yhdyskuntaseuraamustoimistosta** (nimetty puheenjohtaja yhdyskuntaseuraamustoimistosta: yks-toimisto).
- **Nimetyt henkilöt eri organisaatioista** (aktiivinen osallistuminen ja sitoutuminen). Sidosryhmien toimijoita on pyydetty nimeämään edustaja(t).
- Asiakkaana ovat ko. alueelle vapautuvat ja alueella asuvat yhdyskuntaseuraamusasiakkaat.
- **Asiakkaalta pyydetään kirjallinen suostumus** (suostumuslomake) asiansa käsittelyyn. Hän nimeää keitä ASOon pyydetään.
- Asiakas on mukana henkilökohtaisesti tai videoitse.
- Työryhmän **kokoontuu säännöllisesti ja ennakkoonsovitusti** esim. kerran kuukaudessa (yhdyskuntaseuraamustoimistolla).
- **Kokoukseen voi osallistua vankilasta videoyhteydellä.**
- Kokouksessa käsitellään 2–4 asiakkaan asiat.
- **Kärkenä on asumisen järjestyminen:** tärkeää on myös muiden tuen tarpeiden kartoittaminen ja palvelujen räätälöiminen.
- Yhteistyömallia voidaan käyttää myös koevapauksien valmistelussa.
- **Asiakkaan motivointi ennakkoon on tärkeää!**

Asumisen työryhmän prosessi

Vankilan/yks-toimiston työntekijä kartoittaa henkilön asumistilanteen 2–6 kk ennen vapautumista, pyytää asiakkaan/vangin suostumuksen, pohtii asiakkaan kanssa tuen tarvetta ja ilmoittaa asiakkaasta työryhmän pj:lle.

Asiakkaan/vangin asioiden käsittely **työryhmän kokouksessa**:

Missä asunut aiemmin, toiveet, asumistaidot, onko vuokravelkaa ja häiriöitä, luottotiedot, päihdeongelma, muu tuen ja palvelujen tarve?

Yhteinen arvio sopivasta asumismuodosta ja tuen tarpeesta: esim. asunnon saamisen kytkeminen muuhun tukeen/palveluihin?

Sovitaan miten asiassa edetään: kuka tekee mitä ja milloin?

Asiakasohjaustyöryhmän pj kutsuu kokoukseen tarvittavat tahot, lähettää ennakkotietoa asiakkaasta/vangista muille kokoukseen kutsutuille.

Risen työntekijä valmistelelee asiakasta kokoukseen

Pj laatii muistion ja lähettää osallisille.

Asiakkaan/vangin asioiden **selvittely jatkuu yhteistyössä** kokouksen jälkeen.

ASO-TYÖSKENTELY

- ASO-ryhmän työskentelyn tavoitteena on kohentaa kohderyhmän asumistilannetta ja tukipalvelujen piiriin ohjautumista asumis- ja kuntoutumisedellytyksiä. **Tavoitteena on asumismuodon selvittäminen ja sen ratkaiseminen, itsenäisen asumisen onnistumisedellytysten luominen, asumishistorian vahvistaminen, sosiaalinen kuntoutuminen ja rikolliseen käyttäytymiseen vaikuttaminen.**
- Asumismuotona voi tulla kysymykseen **esimerkiksi itsenäinen asuminen, tuettu asuminen, yhteisö- tai palveluasuminen sekä muut sosiaalista elämäntilannetta tukevat palvelut. Asukasvalintaan vaikuttavat tekijät** (esimerkiksi asumishistoria, häiriökäyttäytyminen ja vuokrasaatatavat) **voivat henkilön kohdalla edellyttää erilaisten tukipalvelujen käyttöä.** Tukitoimilla, esim. päihdekuntoutuksella, voidaan madaltaa kynnystä asunnonsaannin suhteen sekä ehkäistä syrjäytymistä ja asumiseen liittyvien ongelmien syntymistä.
- **Asiakkaan/vangin kokonaistilanteen arvioinnissa asumisen rinnalla tulee kysymykseen sosiaalisen elämäntilanteen kohentamista tukeva kuntouttava toiminta.** Se voi sisältää **kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä**, kuten työharjoittelua, kuntouttavaa työtoimintaa, työtä, koulutusta, muuta kuntoutusta tai toimintakykyä parantavaa toimintaa. Lisäksi **työ voi kohdentua eri toimijoiden suunnitelmien yhteensovittamiseen.**
- Esimerkiksi vuokranantajan, isännöinnin tai kuntoutuspalvelun tuottajien kannalta ASO-ryhmän suorittama asiakkaan/vangin haastattelu voi olla ohjaamassa asukas- ja asiakasvalintaa. Se voi olla sitä tukeva toimenpide. Toisaalta ASO-ryhmän toimijat eivät ole sidottuja ottamaan asiakasta asiakkuuteensa, vaan ne voivat ohjata henkilön hänelle paremmin soveltuvien palvelujen piiriin.

Arvioinnin työväline, yhteensovittaminen

- Työskentely muodostuu asiakkaan/vangin kokonaistilanteen kartoituksesta, tarvittavien toimenpiteiden suunnittelusta (palvelusuunnitelmaan vaikuttamisesta ja palvelujen hankinnasta). **Suunnitelma sisältää tarvittavat ja tarvittaessa täydentyvät tukitoimet sekä nopean ja tiiviin intervention ja sen perusteella tarvittavien tukitoimenpiteiden piiriin ohjaamisen.**
- **Ryhmä toimii** vangin tai yhdyskuntaseuraamusasiakkaan ja hänen vastuutyöntekijänsä **apuna vaihtoehtojen arvioinnissa ja kartoituksessa tilanteissa, kun asiakkaan/vangin asuttaminen on ongelmallista. Ryhmä on palvelutarpeiden arvioinnin työväline.** Se voi tehdä esityksiä, esittää suosituksia ja kannanottoja tarvittavista palveluista. **Ryhmä toimii palvelutarpeiden kartoituksessa, arvioinnissa ja ohjeistuksessa sekä palvelujen yhteensovittamisessa.**
- ASO-ryhmä kokoontuu tarpeen mukaan. Se voi kokoontua eri kokoonpanoissa asiakkaiden erityistarpeiden niin vaatiessa tarkoituksenmukaisella tavalla. Ryhmän vetovastuu on Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimiston yhdyshenkilöllä, joka toimii ryhmän koolle kutsujana.
- **Asiakkaiden rekrytointi tapahtuu yhdyskuntaseuraamustoimistossa ja vankiloissa vastuutyöntekijöiden asiakkaiden ja vankien kanssa keskusteluissa tuomien tarpeiden ja aloitteiden pohjalta.**
- Työskentelymuotoja ovat mm. palaverit ja videoneuvottelut sekä puhelin konsultaatiot. Asiakas/vanki voi halutessaan osallistua ryhmän kokoukseen. ASO-ryhmän toiminnassa korostuu se, että ryhmä toimii asiakkaan/vangin verkoston ja asiakkaan/vangin vastuuhenkilön tukena. **Lähtökohtana on asiakkaan/vangin asettama tarve.**

Kootusti ASO

- **Asiakasohjausryhmän (ASO-ryhmän) tavoitteena on Joensuun seudulla vankilasta vapautuvien ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden palvelutarpeisiin vastaaminen yhteistyössä moniammatillisen tiimin ja vangin/asiakkaan oman verkoston kanssa.**
- **ASO-ryhmän toiminta voidaan hahmottaa vaiheittain eteneväksi toiminnaksi. Työskentely käynnistyy tarpeen arvioinnista, jossa vanki/asiakas ja Rikosseuraamuslaitoksen vastuutyöntekijä ottaa yhteyttä ASO-ryhmän vastuuhenkilöön ryhmän koollekutsumiseksi.**
- **ASO-ryhmän vastuuhenkilö tulee Joensuun yhdyskuntaseuraamus-toimistosta. Kutsutut toimijatahot, vastuutyöntekijä ja vangin/asiakkaan kokoontuvat neuvottelemaan Joensuun yhdyskuntaseuraamus-toimistolle. Mukana on asiakas/vanki. Neuvottelu voidaan käydä myös videon välityksellä.**
- **Kokoontumisen jälkeen vangin/asiakkaan asioiden järjestymistä seurataan.**
- **Osallistuminen perustuu vangin/asiakkaan omaan valintaan, vapaaehtoisuuteen. Vanki/asiakas antaa luvan asioidensa käsittelyyn ASO-ryhmässä ja listaa mukaan pyydettävät tahot suostumuslomakkeessa.**

Yhteistyömalli toimii, koska...

- tuen tarpeet arvioidaan **moniammatillisesti** ja realistisesti **yhdessä asiakkaan kanssa**.
- kaikilla on jaettu **yhteinen tieto ratkaisuihin vaikuttavista tekijöistä** (koko-naiselämäntilanne ja valmiudet): esim. elämäntilanteesta, asumishistoriasta, asumishäiriöistä, vuokratilanteista, luottotietojen puuttumisesta jne.
- kaikki **osapuolet sitoutuvat yhteiseen ratkaisuun**.
- asumistilannetta **seurataan** ja tarvittaessa siihen palataan.
- **asumismuodon ratkaiseminen on keskeisessä asemassa muiden kuntoutumista edistävien suunnitelmien ja toimintojen toteutumisen kannalta**.
- **ASO-ryhmän työskentelyn kohteena ovat henkilöt, joiden asuttamisessa, kuntoutumisessa ja asumisessa on vaikeuksia**.
- **Asunto ensin** -periaatteessa (Housing First) on kysymys **asumisen aseman tunnustamisesta yksilöllisten tarpeiden keskiössä**.
- paikallistasoilla rakennetaan sektorirajat ylittäviä ennaltaehkäiseviä kokonaisuuksia, joissa **yhteistyöllä räätälöidään asiakkaan kannalta kannustavia ratkaisuja**.
- yhteisestä tekemisestä syntyy synergiaetuja: yhteistyön flow-tilan löytyminen edistää luottamusta kumppaneihin.

Asiakasohjaustyöryhmä-mallin haasteita ovat:

- Miten löytää yhteistyökumppanit? Miten sovittaa yhteen eri toimijoiden aikataulut?
- **Lyhytaikaisvankien asioita ei ehditä käsitellä.**
- Asiakkaan motivoituminen/motivointi ja sitouttaminen?
- **Löytyykö sopivia asumisratkaisuja/asuntoja kaikille?**
- Kuinka saadaan vuokratästit maksettua (sosiaalitoimisto, Kela, asiakas, seurakunta, sukulaiset, muu taho)?
- **Löytyykö asiakkaalle hänen elämäntilanteeseensa riittävä ja tarpeellinen tuki?**
- Löytyykö asumisen tukitoimenpiteitä ja muita palveluja?
- **Miten asumispalvelujen kilpailutus vaikuttaa yhteistyöhön?**
- Saadaanko asumisasiasia ja tukipalvelut ratkaistua?
- **Vangin/asiakkaan omat ja mahdollisesti epärealistiset käsitykset omasta asumiskyvystä ja tuen tarpeesta.**
- Hyödyttääkö yhteistyö eri toimijoita?
- Miten malli soveltuu eri kokoisille paikkakunnille?

Vaikuttavuus ja sen syntyyn vaikuttavat tekijät

Vaikuttavuus voi tarkoittaa esimerkiksi sosiaalisen eriarvoisuuden vähenemistä, osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääntymistä. Arvioinnin tavoitteena voidaan laajasti ottaen pitää prosessien, suunnitelmien, projektien, ohjelmien tai poliittisten päätösten järjestelmällistä hyötyjen tai hyödyttömyyden tarkastelua.

Vaikuttavuuden arviointi voidaan määritellä monella tavalla. Chris Rochen määritelmää (Roche, 1999, 26): *"Vaikuttavuuden arvioinnilla tarkoitetaan ihmisten elämässä tapahtuneiden, tietystä toiminnoista tai toimintaketjuista johtuvien pysyvien tai merkittävien muutosten järjestelmällistä analysointia, olivatpa nuo muutokset sitten positiivisia tai negatiivisia, tarkoituksellisia tai tahattomia."* Roche, Chris (1999): *Impact assessment for development agencies: Learning to value change.* Oxfam, Novib: Oxford.

1. Kaikki oleelliset tahot ovat mukana toiminnassa

- jaetaan yhteinen tavoite ja päämäärä (arvio tuloksista)
- luodaan suunta, työnäkymä ja ajoitus työskentelylle
- kohdenneet resurssit

Vaikuttavuuden arviointi tarkoittaa asetettujen tavoitteiden saavuttamisen arviointia. Kun tarkastellaan ketjun yksittäisiä tapahtumia, puhutaan vaikutuksista. Vaikutuksia arvioidaan käytännön tasolla palvelun käyttäjän kanssa yhteistyössä. Vaikuttavuudella puolestaan tarkoitetaan vaikutusten kokonaisuutta ja niiden vaikuttavuutta strategisella tasolla. Sekä vaikutuksia että vaikuttavuutta tulisi arvioida tavoitelähtöisesti.

VUOROVAIKUTUS

"Hinku tehdä yhdessä" = vastavuoroisuus
Tahtotilan ja toimintaympäristön muutokset

2. Luodaan ja vahvistetaan yhdessä tekemisen tahtoa ja kulttuuria

- luottamus toimijoiden kesken, kunnioittava ilmapiiri, uskotaan tekemiseen ja sen suuntaan
- kannustavat työtavat ja -menetelmät
- ideointi

3. Toiminta ja muutos "syntyvät" yhteisesti jaetusta tahdosta ja sisällöstä

- työskentely ja tulokset motivoivat
- näytöt arjen tasolla
- toimintaympäristön muuttuminen
- jalostetaan ne työkäytännöiksi ja strategiatasolle

The way we do it: successful work and cooperation

Tekemisen meininki: onnistunut työ ja yhteistyö

**WORK
TOIMINTA**

The way we do it

Responsibility – Vastuullisuus

Values, ethics and morality

Arvot, eettisyys ja moraali

Equality – Yhdenvertaisuus

Tolerance in judging others –

Suvaitsevaisuus

Coordination – Yhteensovittaminen

Companionship – Kumppanuus

Sense of community – Yhteisöllisyys

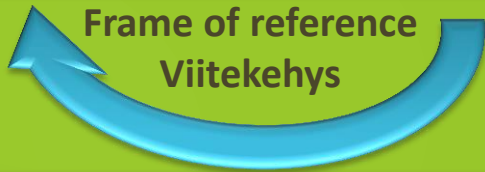
Together – Yhdessä tehden

Involvement – Osallisuus

Näin me teemme sen

Frame of reference

Viitekehys

Incentives – Kannustimet
Meanings – Merkitykset

Trust
Luottamus

Sharing
Jakaminen

Empowering
Voimaannuttaminen

Fairness
Oikeudenmukaisuus

Commitment
Sitoutuminen

Respect – Kunnioittaminen
Connection – Yhteys

Kiitoksia!

”

Jos haluan onnistua johdattelemaan jonkun ihmisen tiettyyn päämäärään, minun on ymmärrettävä hänen tämänhetkinen tilansa ja aloitettava juuri siitä. Jos en sitä osaa, petän itseäni uskoessani pystyväni auttamaan häntä.

Auttaakseni jotakuta, minun on toki ymmärrettävä asiasta enemmän kuin hän mutta ennen kaikkea minun on ymmärrettävä, mitä hän ymmärtää. Jos en siihen pysty, ei auta, että osaan ja tiedän enemmän kuin hän.

Jos kuitenkin haluan osoittaa oman taitavuuteni, se johtuu turhamaisuudestani ja ylimielisyydestäni. Ja etsin oikeastaan hänen ihailuaan auttamisen sijaan. Kaikki auttaminen alkaa nöyryydellä autettavan edessä. Siksi minun tulee ymmärtää, ettei auttaminen ole hallitsemista vaan palvelemista.

”

– Sören Kierkegaard
tanskalainen teologi ja filosofi